

следственной интерпретацией непосредственных следов действий убийцы на месте преступления.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2016 р.

В. В. Польщик

СЛІДИ ДІЙ ВБИВЦІ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ

У статті на основі узагальнення матеріалів кримінальних справ і наукових робіт надається типологічна характеристика потерпілих, визначаються типові місце, час, обстановка і сліди вбивств, скоєних в умовах неочевидності, а також типологічна характеристика особистості вбивці і сліди дій вбивці, залишені на місці злочину. Відзначається, що названі елементи займають важливе місце в структурі криміналістичної характеристики цих злочинів, оскільки розслідування завжди починається з їх встановлення. Акцентується, що саме безпосередні сліди дій вбивці, які досліджуються в статті, надають вихідну інформацію про злочин.

Ключові слова: *нерозкрите вбивство, криміналістична характеристика, тактичні завдання, умисне вбивство, тактика слідчих дій.*

V. V. Polshchykov

TRACES OF ACTION AS AN ELEMENT KILLER FORENSIC TACTICS OF INVESTIGATION MURDER

In the article, on the basis of the generalization of the materials of criminal cases and scientific works, a typological description of the victims is provided, the typical place, time, circumstances and traces of murders committed in the conditions of non-obviousness are determined, as well as the typological characteristics of the killer's personality and the traces of the killer's actions left at the crime scene. It is noted that these elements occupy an important place in the structure of the criminalistic characteristics of these crimes, since the investigation always begins with their establishment. It is emphasized that it is the immediate traces of the killer's actions that are investigated in the article that provide background information on the crime.

Key words: *unsolved murder, forensic characteristics, tactical tasks, intentional murder, tactics of investigative actions.*

УДК 343.359.3(477)(045)

М. Є. Єжижанський, О. Б. Циклаурі

СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОНТРАБАНДИ ТА ІНШИМ НЕЗАКОННИМ ПЕРЕМІЩЕННЯМ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

У статті здійснено спробу дослідити сучасний стан нормативно-правового регулювання запобігання і протидії контрабанді та іншим незаконним переміщенням товарів через митний кордон України, теоретичні та практичні підходи до розв'язання проблем боротьби із зазначеними правопорушеннями.

Ключові слова: *боротьба з контрабандою, запобігання і протидія вчиненню злочинів, контрабанда, незаконне переміщення товарів через митний кордон, протидія контрабанді.*

Постановка проблеми. За відомостями Державної фіскальної служби України, останні роки характеризуються стійким зростанням обсягів незаконного переміщення товарів через митний кордон України.

На фоні сучасного стану політичної та економічної ситуації, в якій знаходиться наша держава: проведення антитерористичної операції, зростання зовнішнього державного боргу, зменшення платоспроможності та скрутне фінансове становище значної частини населення, спостерігається стійка тенденція до зростання контрабанди, відповідно і до чинників, які спонукають осіб на вчинення зазначеного злочину.

Серед криміногенних чинників контрабанди дослідники визначають недоліки у стратегії економічної політики держави, а саме неузгодженість фінансової, податкової, промислової, господарчої та митно-тарифної політики, а також невизначеність державної політики в напрямку контролю над процесом виробництва й обігу товарів. До соціально-економічних факторів контрабанди слід віднести наявність в Україні тіньової економіки та невід'ємної її складової – корупції тощо [1; с. 168].

Порушення митних правил, пов'язані з переміщенням товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю, характеризуються високим ступенем організованості, технічного забезпечення, регіональними і міжнародними зв'язками. Правопорушники все частіше використовують методи, за яких експортно-імпортні операції виглядають законними, але при цьому завдають шкоди бюджету держави. Ефективна протидія митним правопорушенням, зокрема переміщенню товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю, є одним з важливих напрямків роботи митниць України [2; с. 58].

Запобігання та протидія незаконному переміщенню товарів через митний кордон залишається вельми актуальною проблемою сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням законодавчого, організаційно-правового регулювання та іншим окремим аспектам у сфері митного регулювання переміщення товарів через кордон, відповідальності за порушення митних правил присвятили увагу багато вітчизняних і зарубіжних вчених та практиків: В. В. Горбонос, В. О. Допілка, С. В. Ківалов, Г. В. Кириченко, Є. Л. Косяк, В. В. Ліпінський, А. Б. Лялька, Т. В. Мельничук, С. М. Перепьолкін, С. О. Сорока, Д. Ю. Стригун, О. І. Хараберюш, Н. А. Хоменко та інші.

Мета дослідження. Здійснити пошук причин та можливих шляхів подолання проблем запобігання і протидії контрабанді та іншим незаконним переміщенням товарів через митний кордон на підставі аналізу сучасного стану нормативно-правового регулювання, теорії та практики вирішення зазначених питань.

Виклад основного матеріалу. В теорії можна спостерігати чимало підходів до визначення терміну «контрабанда», її сутності та рівня небезпечності для держави і суспільства. Так, Є. Л. Косяк зазначає, що термін контрабанда походить від поєднання двох слів італійського походження – contra – «проти» та bando – «урядовий указ» у буквальному смислі означає вчинення дій в супереч установленого урядом порядку. Будучи одним з досить поширених злочинів перш за все економічної спрямованості, контрабанда становить суттєву загрозу національній економічній безпеці України. Порушення бюджетного балансу, створення умов для недобросовісної конкуренції, а також загроз для здоров'я населення найбільші фактори ризику поширення контрабанди. При цьому особливе занепокоєння викликають наявні тенденції до набуття контрабандою форми злочинних промислів із широким використанням корумпованих зв'язків. Останні є можливими не лише через суб'єктивні фактори, а й через низку об'єктивних, до яких, зокрема, відносяться і недоліки правового

регулювання митних правовідносин, діяльності спеціалізованих органів та підрозділів з протидії контрабанді зовнішньоекономічної діяльності тощо [3; с.416].

На думку Русанова Г. А., для зарубіжного кримінального права властиве більш широке розуміння контрабанди і включення в нього діяння, вчиненого не тільки щодо предметів матеріального світу, а й у ставленні людей. У зарубіжних джерелах часто зустрічається поняття «контрабанда людей» (human smuggling) [4].

Існує й багато інших підходів, але, здебільшого, всі вони розмежовуються обсягом предмета складу злочину.

Відповідно до діючого законодавства можна виокремити 2 групи правопорушень із незаконного переміщення товарів через митний кордон: до першої можна віднести злочини, що тягнуть відповідальність передбачену Кримінальним кодексом України; до другої – адміністративні правопорушення, відповідальність за вчинення яких передбачена Митним кодексом України.

Кримінальний кодекс України (далі – ККУ) визначає у Розділі VII «Злочини у сфері господарської діяльності» контрабанду як переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації. Зазначений злочин карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років (ч. 1 ст. 201 ККУ). Більш суворе покарання – позбавлення волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна передбачено за вчинення тієї самої дії, вчиненої за попередньою змовою групою осіб або особою, раніше судимою за вчинення контрабанди, або службовою особою з використанням службового становища (ч. 2 ст. 201 ККУ).

Розділ XIII Кримінального кодексу України «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення» містить окремий склад злочину відповідальність за який передбачена ст. 305 Кодексу, він відмежовується від вищезазначеного складу ст. 201 предметом, а саме: контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. Зазначена стаття передбачає більш суворе покарання, яке збільшується у залежності від кваліфікуючих ознак [5].

Митний кодекс України (далі – МКУ) передбачає адміністративну відповідальність за переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем (ст. 482 МКУ) та переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю (ст. 483 МКУ) [6].

Варто звернути увагу, що останнім часом спостерігається стрімке зростання кількості правопорушень із незаконного переміщення через державний кордон національної та іноземної валюти, цінностей, товарів. Щодо товарів, то особливу увагу засобів масової інформації та правоохоронних органів привертає незаконне переміщення алкогольних і тютюнових виробів, бурштину, палива та інших окремих груп товарів.

Щодо тютюнових виробів, то дослідники відзначають існування майже в кожній країні паралельно з легальним ринком тютюнових виробів їх нелегального ринку, і сумарну пропозицію тютюну визначає сума цих двох ринків. Контрабандні сигарети продаються за ціною, нижчою за ту, яку можуть дозволити собі торговці, що продають

сигарети, за які сплачено всі податки. Це, зокрема, підвищує їх споживання. Проблема загострюється там, де є великі розбіжності в податку між сусідніми країнами, де поширена корупція й до продажу контрабанди ставляться терпимо. Великомасштабна контрабанда тютюну спирається на злочинні організації, порівняно складні системи розподілу завезених контрабандою сигарет у країні призначення і недоліки контролю міжнародного обороту сигарет [7; с. 4].

Майже аналогічна ситуація спостерігається і з іншими вищезазначеними товарами в залежності від напрямку перетину кордону, здійснюється це ввіз чи вивіз з України. Правоохоронні органи покладають чимало зусиль для протидії зазначеним правопорушенням, але в усьому світі контрабанда була і залишається одним із найприбутковіших «бізнесів». Світовий досвід запобігання, виявлення та протидії зазначеним явищам досить великий, але з часом з'являються нові види та способи їх реалізації. Незважаючи на комплексні заходи із боротьби з контрабандою та незаконним переміщенням товарів через митний кордон, кількість правопорушень продовжує зростати, що завдає значної шкоди економіці, негативно впливає на криміногенну ситуацію в Україні. Це потребує здійснення активніших кроків з боку держави.

Зазначимо, що до набрання чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15.11.2011 № 4025-VI [8] переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах також визнавалося контрабандою, а ст. 70 Кримінального кодексу України від 28.12.1960 року визначала контрабандою переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю не тільки товарів, а й валюти, цінностей та інших предметів у великих розмірах [9].

Зважаючи на стабільний зріст вчинення досліджуваних правопорушень, можливо саме пом'якшення відповідальності за їх вчинення у великих розмірах, стало однією з причин збільшення обсягів незаконного переміщення валюти, товарів та цінностей через митний кордон. Адже прибутки отримані від незаконного переміщення товарів надто високі, особливо, коли це поставлено на потік, а все, що загрожує правопорушникам у разі викриття – порівняно невеликі матеріальні збитки, а саме:

– накладення штрафу в розмірі 100 або 200 відсотків вартості товарів, транспортних засобів – безпосередніх предметів порушення митних правил (ст. 482 МКУ);

– накладення штрафу в розмірі 100 або 200 відсотків вартості товарів, транспортних засобів – безпосередніх предметів порушення митних правил з конфіскацією цих товарів, транспортних засобів і транспортних засобів, що використовувалися для переміщення товарів – безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України поза митним контролем (ст. 483 МКУ) [6].

З огляду на викладене, окрім здійснення комплексних заходів із викриття і покарання зазначених правопорушень, потрібно приділяти більшої уваги превентивним заходам, серед яких можна виокремити посилення відповідальності за вчинення митних правопорушень. Вбачається за доцільне криміналізувати склади правопорушень із незаконного перевезення через митний кордон у великих та особливо великих розмірах окремих груп товарів (тютюнових і алкогольних виробів, нафтопродуктів, тощо), цінностей, національної та іноземної валюти.

Порушення митного законодавства характеризується не тільки кримінальною, кримінологічною та адміністративною деліктологічною особливостями (врахування яких є необхідним для підвищення ефективності їх протидії) але й тим, що боротьба з ними потребує особливих засобів, заходів та прийомів, які виходять за рамки національної юрисдикції [10; с. 3-4].

Окрему увагу потрібно приділити міжнародному співробітництву у галузі митної співпраці, адже міжнародне співробітництво є одним із вирішальних факторів впливу на міжнародний товарообіг та інші взаємовідносини держав. Як зазначає Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 09.06.1977 року до якої приєдналася Україна ще 23.05.2000 року: порушення митного законодавства становлять загрозу економічним, соціальним та фіскальним інтересам держав та законним інтересам торгівлі, протидія порушенням митного законодавства може бути ефективнішою за умови співробітництва між митними адміністраціями [11]. Для посилення ефективності боротьби з незаконним товарообігом між державами виникає потреба в уніфікації переліку предметів митних правопорушень та відповідальності за їх незаконне переміщення через державні кордони держав-учасників співпраці, тобто до уніфікації визначення поняття «контрабанда» як кримінального злочину та інших правопорушень пов'язаних із незаконним переміщенням товарів через державний кордон, як адміністративних правопорушень.

Висновки. На всіх етапах розвитку багатьох країн контрабанда та інші порушення митних правил склали і складатиме реальну і потенційну загрозу економічній безпеці держави.

В сучасних умовах задля подальшого розвитку і поліпшення боротьби із зазначеними явищами вважаємо за доцільне випрацювати системний підхід до комплексу заходів підвищення ефективності боротьби із порушеннями митного законодавства, включити до комплексу оптимізації засобів протидії і виявлення контрабанди і інших незаконних переміщень через митний кордон:

- на рівні міждержавної співпраці, здійснити уніфікацію предмету правопорушень незаконного переміщення товарів через митні кордони;

- посилити відповідальність, розширивши предмет злочину контрабанди окремою групою товарів, цінностей, валюти у великих (особливо великих) розмірах та обтяжити відповідальність за вчинення відповідних складів злочинів.

Список використаної літератури

1. Хоменко Н. А. Мотивація і запобігання контрабанді / Н. А. Хоменко // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Право. – 2010. – № 2 (5). – С. 166–169; Khomenko N. A. Motyvatsiia i zapobihannia kontrabandi / N. A. Khomenko // Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Ser. : Pravo. – 2010. – № 2 (5). – S. 166–169.

2. Ліпінський В. В. Правові аспекти протидії переміщенню товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю / В. В. Ліпінський // Вісник Академії митної служби України. Серія : Право. – 2015. – № 1. – С. 58–63; Lipynskiy V. V. Pravovi aspekty protydii peremishchenniu tovariv cherez mytnyi kordon Ukrainy z prykhovuvanniam vid mytnoho kontroliu / V. V. Lipynskiy // Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Serii : Pravo. – 2015. – № 1. – S. 58–63.

3. Косяк Є. Л. Кримінологічний аналіз рівня та динаміки контрабанди в Україні / Є. Л. Косяк // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 416-421; Kosiak Ye. L. Kryminolohichnyi analiz rivnia ta dynamiky kontrabandy v Ukraini / Ye. L. Kosiak // Forum prava. – 2011. – № 4. – S. 416-421.

4. Русанов Г. А. Борьба с контрабандой культурных ценностей:

уголовно-правовые и криминологические вопросы [Текст] : [монография] / Г. А. Русанов ; [науч. ред. С. В. Максимов]. - М. : Юрлитинформ, 2010. - 165 с.; Rusanov H. A. Borba s kontrabandoi kulturnykh tsennosti: uholovno-pravovye u krymynolohycheskye voprosy [Tekst] : [monohrafyia] / H. A. Rusanov ; [nauch. red. S. V. Maksymov]. - M. : Yurlytynform, 2010. - 165 s.;

5. Кримінальний кодекс України: [Електронний ресурс]: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>; Kryminalnyi kodeks Ukrainy: [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

6. Митний кодекс України: [Електронний ресурс]: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>; Mytnyi kodeks Ukrainy: [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 13.03.2012 № 4495-VI. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

7. Організаційно-правові питання боротьби з контрабандою, предметом якої є тютюнові вироби : навчально-практичний посібник / В. В. Варава, Ш. Б. Давлатов, О. В. Карнаухов, В. В. Липинський ; за ред. В. П. Гмирка. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України – 2004. – 88 с.; Orhanizatsiino-pravovi pytannia borotby z kontrabandoiu, predmetom yakoi ye tiutiunovi vyroby : navchalno-praktychnyi posibnyk / V. V. Varava, Sh. B. Davlatov, O. V. Karnaukhov, V. V. Lipynskiy ; za red. V. P. Hmyrka. – Dnipropetrovsk : Akademiia mytnoi sluzhby Ukrainy – 2004. – 88 c.

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності: [Електронний ресурс]: Закон України від 15.11.2011 № 4025-VI. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4025-17>; Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo humanizatsii vidpovidalnosti za pravoporushennia u sferi hospodarskoi diialnosti: [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 15.11.2011 № 4025-VI. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4025-17>.

9. Кримінальний кодекс України: [Електронний ресурс]: Закон України від 28.12.1960 року. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2001-05>; Kryminalnyi kodeks Ukrainy: [Elektronnyi resurs]: Zakon Ukrainy vid 28.12.1960 roku. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2001-05>.

10. Ківалов С. В. Міжнародне співробітництво у боротьбі з контрабандою та митними правопорушеннями / С. В. Ківалов // Митна справа. – 2011. – № 5. – С. 3–26.; Kivalov S. V. Mizhnarodne spivrobitnytstvo u borotbi z kontrabandoiu ta mytnymy pravoporushenniamy / S. V. Kivalov // Mytna sprava. – 2011. – № 5. – S. 3–26.

11. Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 09.06.1977 року : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_926; Mizhnarodna konventsiiia pro vzaiemnu administratyvnu dopomohu u vidvernenni, rozsliduvanni ta prypynenni porushen mytnoho zakonodavstva vid 09.06.1977 roku : [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_926.

Стаття надійшла до редакції 16.11.2016 р.

М. Ye. Yezhyzhanskyi, O. B. Tsyklauri

CURRENT STATE OF NORMATIVE-LEGAL REGULATION OF PREVENTING AND CROSSING SMUGGLING AND OTHER ILLEGAL MOVEMENT OF GOODS ACROSS THE CUSTOMS BORDER OF UKRAINE

The article is an attempt to establish the current state of the main problems and ways to improve the normative-legal regulation of preventing and combating smuggling and other illegal movement of goods across the customs border of Ukraine, to identify the theoretical

and practical approaches to the prevention of marked violations of law.

It is established that in the present economic and political situation in the country, there is a significant growth in the volume of smuggling and other illegal movements of goods across the customs border that is a significant threat to the state's economy. Responsibility for the illegal movement of goods across the customs border delimits on the subject of the offenses, the legislation provides criminal and administrative responsibility for committing them.

Based on the analysis of the decriminalization of offenses in the customs sphere it specified that along with socio-economic and criminogenic factors as the spread of the negative effects and the consequences that lead to guilt, maybe the leniency of responsibility itself, is one of the factors increasing the number of specified offenses.

Conclusions are made about the need to overcome the mentioned factors by the further improvement of legal regulation in this sphere, especially with respect to preventing the commission of these offences, namely: at the level of inter-state cooperation to effect the unification of the subject of offences on illegal movement across the customs border; to strengthen the responsibility by expanding the subject of crimes of smuggling of certain group of goods, values, currency in large (especially large) size and increase the responsibility for the commission of the relevant offences.

Key words: *smuggling, prevention of smuggling, preventing and crossing crimes, illegal movement of goods across the customs border.*

УДК 343.851(045)

Я. В. Ступник

ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ

У статті здійснено кримінологічну характеристику причин та умов, що обумовлюють вчинення злочинів внутрішньо переміщеними особами та сформульовано на цій основі пропозиції щодо усунення деяких з них, з метою зниження кількості вчинюваних злочинів.

Ключові слова: *внутрішньо переміщені особи, детермінація, причини злочинності, політика протидії злочинності, латентність.*

Постановка проблеми. Кримінологічною доктриною і практикою охорони правопорядку підтверджено, що динаміку й структуру сучасної злочинності визначають не лише традиційні, давно вивчені фахівцями причини та умови цього негативного соціального феномену, але й специфічні криміногенні чинники, зумовлені різноманітними кризовими явищами й процесами, породжені новими складними соціально-економічними та внутрішньополітичними реаліями, в яких опинилось українське суспільство.

У даний час під впливом цих обставин практично в усіх регіонах нашої держави спостерігається зростання тяжких та особливо тяжких злочинів. Однією з причин зазначених процесів може бути явище внутрішнього переміщення осіб в Україні, що відбувається внаслідок проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей та окупації півострова Крим, а отже, це є проблемою, яка